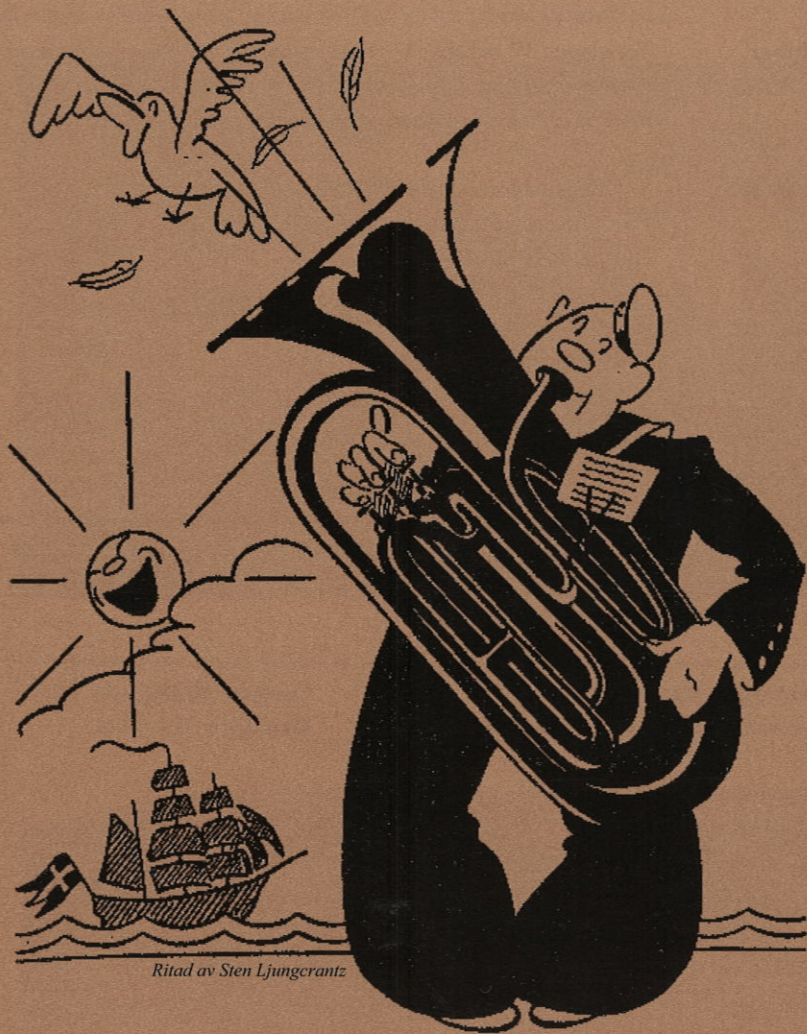

Föreningen Gamla Carlsrona

Medlemsblad

Kaulskroniten

2:2006

Vi välkomnar alla våra medlemmar till höstens program 2006.

- September** Torsdagen 14 september kl. 19.00
Marinens Musikkårs Mässingssextett under ledning av
Anders Carlsson Plats: Amiralitetskyrkan Entré 50:-
- Oktober** Torsdagen 19 oktober kl. 15.00 Samling vid Stumholmsbron
där vår eminente guide, Sven Norén, tar oss
med på en vandring inne på Stumholmen. Kostnad 20:-
- November** Torsdagen 16 november kl. 19.00
Filmvisning i föreningslokalen Alamedan 11.
Kaffe och kaka 10:-
- December 1:a advent** Söndagen 3 december kl. 15.00
Sånggruppen ”So Seven”
besöker oss i föreningslokalen.
- OBS! Vi har Öppet Hus 12.00.- 18.00.**

Årsbok 2006 har titeln ”Länkar till det förflutna” och är författad av styrelsemedlemmen Ingemar Fredriksson. Den finns till försäljning fr. o m. 3 december i föreningslokalen.

Föreningen Gamla Carlsrona
Organisationsnummer 835000-3482

Postgiro 64 48 62-5
Bankgiro 387-1068

Kaulskroniten, medlemsblad för Föreningen Gamla Carlsrona,
Nr 2, 2006, 21:a årgången. Upplaga 3.500 ex. ISSN 0430-8433
Föreningen Gamla Carlsrona, Alamedan 11, 371 31 Karlskrona
Tfn: 0455-10191 Telefonsvarare: 10190, E-postadress: info@fgc.nu

Välkomna till vår hemsida adress: www.fgc.nu

Redaktör: Sten A. Petersson, Tobias väg, 370 22 Drottningsskär,
tfn: 0455-33 94 27 Layout Göran Mårtensson

För uppgifter i medlemsbladet ansvarar resp. författare.

Föreningslokalen är öppen varje **helgfri onsdag kl.17.00-19.00**

från **september t.o.m. maj**, dessutom efter telefonöverenskommelse.

Redaktören har ordet !

Då förra medlemsbladet låg tryckklart fick jag, som medlem i Marinens Musikkår Vänner, verksamhetsberättelse och medlemskriften Reveljen, i min hand. Huvudrubriken var ”Nedskärning av budget”, och det var då inte svårt att läsa mellan raderna, att det varslades neddragning och inskränkning av medel, för vår älskade musikkår. Då jag tror denna fråga engagerat många, för att inte säga alla, Gamla Carlsronas medlemmar, i och utanför staden, blev det för oss som för andra Kaulskroniter, som alla älskar ”Flottans musikkår”, ett första halvår 2006, fyllt av lång ovisshet och oro, innan beskedet från överbefälhavaren Håkan Syrén kom, 9 juni, att försvarets besparing på 25 miljoner, som skulle göras i militärmusikverksamheten, får göras någon annanstans. Vänföreningens ordförande, Sven Norén, ingår även i Föreningen Gamla Carlsronas styrelse, varför vi, upprörda, diskuterade detta i styrelsen. I efterhand vill jag nu ägna några rader runt min syn på detta. **För mig är Marinens musikkår omistlig! Den utgör den levande själen i vårt världsarv!** Jag kan inte tänka mig ett Karlskrona utan marina musikmarscher eller reveljen.

Försvarsminister Leni Björklund uttalade sig visserligen tidigt att Marinens Musikkår skulle fredas, från besparingarna, men någon månad efter det, kan man i pressen läsa, att man från försvarsmusikcentrum tagit fram en konsekvensbeskrivning av det sparbeting man föreslås genomföra. Det rörde sig om 25 miljoner kronor, som skulle sparas in, under 2007-8. En konsekvens som nämndes, var avveckling av Marinens musikkår i Karlskrona. Enligt ett av Claes Grafström, chef för försvarsmusikcentrum, undertecknat alternativ var att köpa in extern musik vid behov, något som förefaller mig orimligt. Inget kan ersätta vår musikkår för Marinmusikkåren och numera även Marinens Ungdomsmusikkår är ju Karlskronas signum, vårt skyltfönster mot omvärlden. Den är ju en länk i den kedja som utgör vårt levande världsarv, kanske den viktigaste länken.

”Det är inte för intet” som talesättet lyder, som vi valde Sten Ljungcrantz framställning av ”Frasse”, med bastuba, på omslaget till ”Kaulskroniten”. Det för tankarna till Marinmusikkåren likaväl som till det gamla Karlskrona. ”Frasse” har prytt vårt blad sedan nr 2:1986. En enligt min mening, både rolig och god vinjett för vår medlemstidning.

Organiserad militärmusik har funnits sedan 1500-talets början. Kungl. Flottans Musikkår bildades 1862, men marinmusik fanns långt tidigare.

Min käre släkting, Per Rostin, skriver i förordet till sin bok ”Flottans Musikkår”, föreningens årsbok 1994, bland annat: ”Musikkårens traditioner härrör sig från 1685, då skvadronskrivare Jonas Wadman, eskorterad av 8 skallmejblåsare och några trumslagare, den 19 september 1685, marscherade omkring i staden, för att underrätta dess invånare om Amiralitetskyrkans invigning, den 20 september 1685.”

Före mässingsblåsorkestern var skallmejan, liksom oboe, olika flöjter, fagott, pukor och trummor vanligt, då man marscherade. Skallmejan var ett blockflöjtsliknande blåsinstrument.

Under 150 år har marinen stått för reveljmusiken 1 maj (med något undantag, då annan militärorkester fått ersätta ”vår” musikkår, som vid tillfället representerat Sverige, i viktigt sammanhang) – jag undrar, skulle våren komma till Karlskrona om staden inte väcktes ur sin vintersömn så?

Runt 1800-talets mitt förekom något helt unikt i Karlskrona. Man hade ännu färskt i minnet då storstaden Karlskrona brann ned till grunden. Varje eldsvåda väckte vända i staden, som aldrig kom att bli vad den var före storbranden 1790. Därför, när en brand var dämpad, kom Flottans musikkår marscherande till platsen för eldsvådan, för att spela. Detta kom att kallas ”glädjemusiken”. En tradition som höll i sig nästan ett halvsekel, och som tydligt talar för vad musikkåren betydde för

stadens innevånare, redan då.

Glädjemusiken är ett passande namn, inte bara till tröst och uppmuntran efter en brand. Marinmusikkåren ger oss alltid samma stora glädje, värmer oss, fyller oss med stolt hembygdskänsla, blir till Karlskronas identitet.

Glädjen skall stanna i Karlskrona.

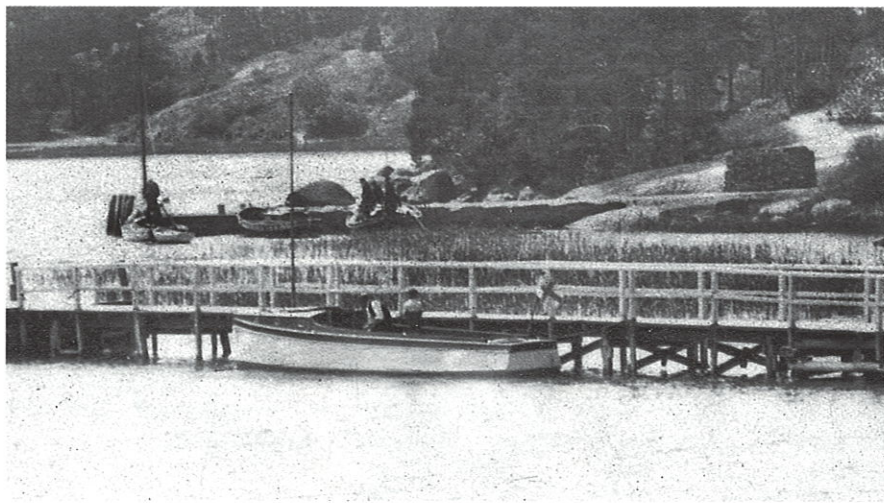
Bo Lönnstedt efterlyste sista raden i Söderkvistavisan i föregående medlemsblad, och flera medlemmar hörde omgående av sig. Bl.a. Sixten Gustavsson, Karlskrona, med släktanknytning till Söderkvist och Claes Hauffman, Nätraby, vars pappa seglat som 1:a årskadett med ångkorvetten Saga 1909, 27 år efter Söderkvistens äventyr.(Denna gång gick exp. till Brest, Funchal och Queenstown.) Andra som hörde av sig var vår följetongsförfattare Karl Almljung och Bengt Steen, som medverkade 2:04 och som fått texten från sin svärfar flaggstyrman Manfred Danielson på Långö.

” Åu Söderkvistens gumma, som i Kalvhaugen bor; allifalli, bullifalli Kalvhaugen bour; jau, honn haur fått en lijten sedan Söderkvisten four; allifalli, bullifalli, Söderkvisten four.”

En kvinnlig medlem berättade, apropå föregående numret, där jag skrev om Söderbergs på Borgmästaregatan, att 1946 fanns affären ännu kvar. Hennes mamma hade då arbetat där.

Vämö kyrkogård celebrerar.

Detta år, 2006, är det 150 år sedan Vämökyrkogården och 100 år sedan Begravningskapellet invigdes. Dessutom är det 75 år sedan kyrkogården utvidgades med sin nyare del, mot staden, då större delen av viken, som skilde inre och yttre Vämö åt, fylldes igen. Då var det tänkt att kyrkogården skulle byggas ut i 5 etapper, enligt förslag av Stockholmsarkitekten Harald Wadsjö, och sträcka sig ända ner till, den nu fallfärdiga, Kyrkogårdsbryggan vid Krutviken. Vore det inte på sin plats om denna restaurerades och försågs med minnestavla? (Ett tips till kommunen). Nu blev det bara etapp ett, ännu av äldre besökare kallad ”Nya kyrkogården”, som färdigställdes. Om allt detta berättade jag utförligt i min dokumentation, ”Sorgeliga saker hända”, i nr 2:94 och 1:95. Detta till trots, är kanske en kortfattad resumé, över själva tillblivelsen av kyrkogården, som var färdigställd i augusti och som invigdes 15:e söndagen efter trefaldighet 1856, på sin plats. Det är tänkt att man skall göra något kring detta 2-3 sept, och som tidigare anställd vid förvaltningen, blev jag adjungerad, som sakkunnig, till den kommitté som arbeta med frågan. Det är planerat, att såvitt hälsan bistår mig och vädrets makter är nådiga, skall jag gå 4 kyrkogårdsvandringar (två var dag). Vid dessa kommer på några ställen överraskningar att dyka upp, så vandringen kommer att avvika mot de jag tidigare brukat gå.

Bilden från år 1930 visar Wämöbryggan vid Krutviken och i bakgrunden Kyrkogårdsbryggan, där tre stycken båtar lagt till. Bild: Göran Mårtenssons arkiv.

*Den raserade kyrkogårdsbryggan idag. Klippa och sandbotten inbjuder till bad.
Foto: Göran Mårtensson*

Karlskrona hade ju tidigare, bara två smärre kyrkogårdar, inom staden, Storkyrkoförsamlingens vid Drottninggatan, i dag kallad Kapellparken och Tyska församlingens kyrkogård vid Stortorget. En allmän kyrkogård utan hägn fanns visserligen, i den s. k. Näktergalsdalen, men denna anlätades endast av den fattigare befolkningen, och användes långt in på 1800-talet. "Näktergalsdalen" kallades dalsänkan från Bryggareberget ned mot Krutviken, på båda sidor "Kärleksstigen". Redan 1790, efter stadsbranden, diskuterades en begravningsplats utanför Trossö, men man hade svårt att förlika sig med den tanken. 15/10 1815 kom kungl. Befallning att förlägga kyrkogårdarna utanför rikets städer, varför frågan åter togs upp 1820. Sammanslag-

ningen mellan Tyska- o Storkyrkoförsamlingarna till Karlskrona stadsförsamling, gjorde att det dröjde ända till 1852, då ledamöter från Amiralitetsförsamlingen och denna nybildade församling, gick samman för att skapa den nya kyrkogården. Detta var en tid med tungt krigshot över landet och Klaura satte inte precis papiljotter i håret, (som Ada o Beda i visans Göteborg) då engelska flottans siktades utanför Aspö. Enheter ur denna hade ju bombaderat Bomarsund på Åland, så det var mycket oroande. Stora förband drogs samman för att försvara Örlogstaden, bl.a låg en större del av Södra skånska infanteriregementet, vid Vämöslätten 1854. Dessa soldater fick tillåtelse arbeta med kyrkogårdsbygget under två aktade borgare, Cas-sel och Borlander, som tillsyningsmän. Båda var till vardagsprofessionen bagare, varför de i folkmun kallades ”kyrkogårdens bulldoggar”.

Den som nedtecknat detta var kyrkoherden i stadsförsamlingen prosten Lars Feuk, som hade hand om det praktiska kring invigningen, som förättades av lunda-biskopen Johan Henrik Thomander.

Alla Helgons dag fyller kapellet 100 år. Kyrkostämman 8/5 1905 hade beslutat att ritningar till ett kapell, något som länge diskuterats, skulle tagas fram. Uppdraget gick till den kände karlskronaarkitekten Aug. Strehlenert, som f. ö. ritat många kända byggnader (t.ex. Saluhallen, Flickläroverket, Lampfabriken). 10 oktober 1905 lämnade han ritningar och kostnadsförslag. Man beslöt uppföra kapellet, då åttakantigt, på den lilla bergkullen mitt för det då befintliga vaktmästarebostället. Kostnad 11.795 kronor.

30 oktober erbjöds som gåva från riddaren och amiralitetsauditören Wilhelm Lindahl och hans hustru, Hilda f. Smitt, 12.000 kronor, som gåva mot löfte, att kapellet, för all framtid skall upplåtas kostnadsfritt för begraving och bisättning. Inga undantag är inskrivna för icke församlingsbor eller andra trosbekännare, vilket i dag måste ses som viktigt.

Lindahl var betydelsefull i Karlskrona. Han hade uppdrag som vice ordf. i stadsfullmäktige, var verkställande dir. vid CWJ, och var med om att starta den för staden så betydelsefulla järnvägen, ledamot av Amiralitetsförsamlingens folkskola mm.

I medlemsbladet 2:2000, i ett anfall av ”skrivklåda”, berättade jag om Bubbetorps gård som paret Lindahl ägde en kort tid men aldrig bebodde. Lindahl ägde ju fastighet centalt i staden med adress N. Kungsgatan 2.

Bubbetorp var ju en stor gård, 1892 taxerad till 153900 riksdaler. Fru Lindahls nära släkting, den ensamstående, sjuka mamsell Lovisa Kristina Rubin, sålde, endast några månader före sin död, gården till paret Lindahl, 2/10 1980. Huruvida det var till underpris är ren tankelek från min sida, utan belägg, men Lindahl hade nog råd att göra ett minnesmärke över sig o hustrun med gåvan. 1904 såldes Bubbetorp till förvaltaren G. A. Bergström. 1904 donerade paret Lindahl dessutom en fond till Staden. (enl. "Donationer och stiftelser, Karlskrona tryckt 1930, 19.270:99)

1856-1950 drevs kyrkogården privat genom två generationer Langwagen, som tidigt även hade handelsträdgårdsverksamhet här.

Den form av styrelseskick, samfälligheten, mellan Stadsförsamlingen och den icke territoriella Amiralitetsförvaltningen, kyrkogårdsförvaltningen hade, från 1950 fram tills då kyrkan och staten gick skilda vägar, var unik för Karlskrona.

Då jag nu, i samband med Vämökapellet, nämnde arkitekten Strehlenerts vackra skapelse vid Amiralitetsparken, som invigdes 1897, Läroverket för flickor, vill jag berätta om dess första föreståndare (kallades ej rektor då), Anna Fischerström. Skolbyggnaden, som numera kallas Rosenfeldtskolan, sedan skolgårdarna här byggts samman, och utgör ett skolområde, är högst aktuell i dag, då man beslutat satsa 40 miljoner i ombyggnad och modernisering. Moderniseringen läggs på den del som tidigare var flickläroverket, varför denna korta tillbakablick kändes angelägen för mig.

Anna engagerade sig redan som ung i kvinnors möjlighet till utbildning. Hon reste till Schweiz för att studera. Landet var på den tiden berömt för sina flickpensioner.

1881, 27 år gammal, öppnade hon med mor och syster, en anspråkslös skola med 10 elever. Första tiden var adressen Drottningatan 5, då förtroendet växte, Amiralitetsgatan 9 och slutligen köptes en fastighet, Vallgatan 20. Denna skola kallades Fischerströmska skolan och har ofta förväxlats med flickläroverket, ett missförstånd som jag med dessa rader ville reda ut.

Från 1891 började här komma ut verksamhetsberättelser för Fischerströmska skolan som nu ökat till att omfatta 90 elever i 8 klasser. Skolan var ingen utpräglad flickskola, som det ofta uppfattas. Här undervisades gemensamt både gossar och flickor, men gossarna hade förmånen att få fortsätta, i högre utbildning, i Stadsskolan, föregångaren till Karlskrona Högre Allmänna läroverk för gossar.

1894 bildades en kommitté vad gällde högre undervisning för flickor. Inbjudan till aktieteckning ställdes. 1895 fastställdes genom Kungl. Mjt. en bolagsordning för AB Karlskrona Högre Allmänna läroverk för flickor. Anna Fischerström (av eleverna kallad "tant Anna") blev föreståndarinna för den nybildade läroanstalten som generationer av pojkar vanvördigt kallade "Hönshuset".

Eder Sten A. Petersson.

Vallgatan 20, Ficherstömska skolan. Numera rivet och ersatt av bostadshus. Bild: FGC arkiv

Från rivningstomter till Seniorhus - en förvandling av stadsbilden

Av Kjell Forsbrand, Karlskrona Seniorhusförening

Det finns några centrala tomter i Karlskrona som länge väntat på att få bli plats åt bostadshus men av skilda orsaker inte bebyggts.

De två tomter som här beskrivs är kända för varje Karlskrona-bo, nämligen platsen för "Flottans simhall" med beteckningen Bataljonen 11 i kvarteret Sparre och den "öde tomten" utefter Dockegatan nedanför Emanuelskyrkan i kvarteret Dockan.

Från Flottans simhall till Bostadsrättsföreningen Bataljonen 11

Studerar man gamla stadskartor framgår det inte att någon bebyggelse funnits på denna tomt efter den stora stadsbranden 1790.

Flottan, som sedan tidigt etablerat sig i kvarteret Sparre, var i stort behov av en övningsanläggning för simning och vattenträning. År 1939 erhöll entreprenadföretaget Carl E. Lindwall uppdraget att såväl projektera som bygga simhallen. Lind-

Karlskrona Sjömanskårens simhall.

Flottans simhall och infälld i bild är Stig Skottén, en välkänd profil genom åren i Simhallen.

wall hade förmodligen totalentreprenaden för detta bygge, eftersom flera källor har angett att han förlorade 60.000:- på detta arbete. Arbetschef under byggnationen var ingenjör Edvin Öberg.

Simhallsbygget kostade 330.000:- kronor och underskottet kan tyckas stort, men vintern 1939-40 var mycket sträng och grävningsarbete, pålning och sprängning utgjorde då stora problem. Vid gjutningen av bottenplattan var man också tung-

Brf Bataljonen 11 under byggnadstiden. Foto 15 februari 2006

en att elda med hässjor (halmbalar) för att hålla frostfritt så att inte plattan skulle spricka.

En förlikning lär ha gjorts och Carl E. Lindwall erhöll 30.000:- från beställaren för de svårigheter som uppstått under byggtiden.

En person som kan beskriva såväl den militära som civila verksamheten i simhallen är Stig Skottén, som tjänstgjort där i 33 år och då i huvudsak som badmästare. Stig berättar: "Simhallen stod klar 1940 och användes inledningsvis enbart av försvarsmakten. Simkunnigheten var på sina håll dålig, ja så dålig att många inte kunde simma alls. Inriktningen var att kunna klara sig vid fall överbord och vid s.k. fartygs övergivande. Övningar ingick även med räddningsflotte och att kunna ge en hjälpande hand till nödställda kamrater.

Flottans IF började 1942 arrangera simtävlingar och civila föreningar bjöds in. Åren 1944-55 var jag som aktiv simmare och tränade mycket i simhallen. Jag tillfrågades om jag inte kunde hjälpa Flottans IF med simträning och avlönades då med medel från manskapskassan. Detta var början på min anställning.

1949 öppnades simhallen för Karlskronas skolor som fick tider vid lunch. Trycket på träningstider var stort och Karlskrona Simsällskap tilldelades tider såväl tidigt på morgnarna som på kvällarna.

En uppskattad verksamhet som Flottans IF och Simsällskapet arrangerade tillsammans med början 1946, var det årliga luciafirandet med besök av Karlskronas

Brf Bataljonen 11, sedd från Ö. Prinsgatan.

lucia. Hon roddes i gondol tillsammans med trubaduren Lennart ”Lahti” Svensson som sjöng smäktande till gitarrspel.

Karlskrona kommun övertog driften av simhallen 1988 och då slutade även min anställning som badmästare.”

Simhallen revs 1996.

Flera förslag till uppförande av bostadshus på tomten har förekommit, men överklaganden mm har fördröjt ett byggande.

Byggföretaget NCC AB köpte tomten av Karlskrona kommun och ny detaljplan fastställdes 2001. Suget efter bostäder avtog i och med att IT-bubblan sprack och ärendet fick vila.

2004 kom NCC AB igen nu med Projektbyggaren AB som partner och i februari 2005 fastställdes byggplanerna för uppförandet av ”Brf Bataljonen 11”. Huset innehåller 27 generösa lägenheter, parkeringsgarage i bottenplanet samt en gemensam ägd samvarolokal, en träffpunkt för de boendes trivsel i huset.

Planlösningarna och lägenheternas utrustning har i viss mån anpassats till köparnas önskemål.

Huset, som ritats av arkitekt MAA SAR/MSA Anders Larsson har inte planerats eller ritats utifrån att vara ett renodlat Seniorhus, men uppfyller till stora delar de önskemål man kan ställa på ett seniorboende.

De nya bostadsrättsinnehavarna kommer att utgöras av såväl seniorer som familjer i olika åldrar och 11 lägenheter kommer att ägas av medlemmar i Karlskrona Seniorhusförening. (Se ovan). Inflyttning är planerad till oktober/november 2006.

Ödetomten vid Dockegatan 15 februari 2006.

Kvarteret Dockan – seniorboende i bostadsrätt

Många frågar sig vad som en gång legat på ”ödetomten” utefter Dockegatan, den tomt som av närboende kallas ”Sprängningen”, ”Engelsmannatomten” eller ”Mr Sheldons tomt”.

Studerar man stadskartan daterad 1862 benämndes de aktuella tomterna ”Nr 25 och 63” och tillhörde 13:e kvarteret, även kallat Klerck, som då sträckte sig från Dockegatan över Hantverkargatan ner till Fiskbron.

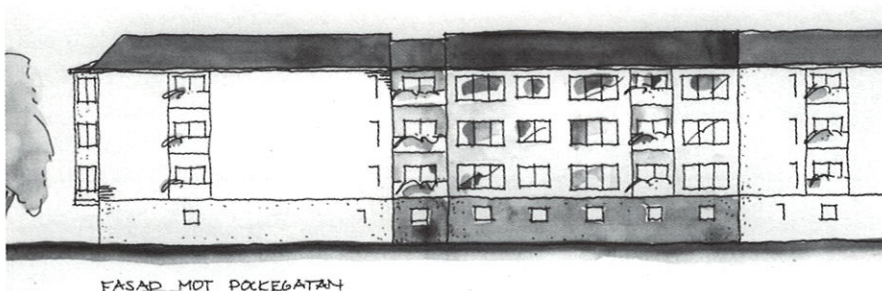
Förste ägare till tomten 13:25 var kapten Ström lagfart 1718.

Förste ägare till tomten 13:63 var murarmästare Joh August Bomqvist, lagfart 1883.

Några handlingar som beskriver bebyggelse på dessa tomter kan inte hittas. Båda dessa tomter övergick 1885 till Kronan, vilket framgår av ”Detalj-karta, fastställd på B N:s vägnar, daterad 28/3 1885, Nr 25 och Nr 63 Kongl Majts och Kronans ödeliggande tomt”.

Efterhand ändrades Karlskronas kvartersindelning och från stadskartan upprättad 1927 framgår, att kvarteret närmast varvsmuren nu heter Dockan och de aktuella tomterna ”Nr 10 och Nr 11”, vilket alltså gäller.

Tomten har under senare år varit aktuell för bebyggelse.

Tänkt fasad mot Dockegatan.

Från en "Illustration, tillhörande detaljplan för kvarteret Dockan" upprättad av stadsarkitektkontoret i maj 1993, kan man se ritningar för nybebyggelse av bostadshus på aktuella tomter såväl utefter Dockegatan som Styrmansgatan, men projektet genomfördes inte.

HSB Sydost har planerat att uppföra ett Seniorhus som bostadsrättsförening med 23 - 25 lägenheter i storlekar om 2, 3 och 4 rum och kök. Bottenvåningen utnyttjas för garage och härmed kommer huset upp, så att utsikt över varvsmuren och ut över havet erhålls i samtliga lägenheter.

Hela fastigheten skall vara anpassad så att även personer med något nedsatt rörelseförmåga kan klara boendet. Gemensamma utrymmen skall skapa kontakter, trygghet och trivsel och huset skall i alla delar upplevas som det egna hemmet.

HSB Sydost hade inlett förhandlingar om köp av de aktuella tomterna.

Karlskronavarvet hade gett såväl muntlig som skriftlig välsignelse till seniorhusbygget, men i sista stund satte varvet stopp för drömmen. Varvet tror på framtida ökade bygg- och reparationsarbeten, vilket kan störa de boende i ett närbeläget seniorhus.

Besvikelsen är stor hos de 13 medlemmar i Karlskrona Seniorhusförening som stått i kö för att bo i kvarteret Dockan.

Medlemmarna har betalat köavgift och HSB Sydost har investerat i ritningar, idéskisser och i detaljplanearbetet för bygget, så alla känner sig lurade. Karlskrona Seniorhusförening arbetar vidare och hoppas att Seniorhus kan byggas på alternativa platser, t.ex. i Handelshamnen, på Blå Port, Västerudd eller på Saltö.

Varför Seniorhus - och vad gör Karlskrona Seniorhusförening?

Den ökade medellivslängden ställer allt större krav på lämpliga bostäder för äldre personer. Kommunerna har svårt att klara sitt ansvar för sina äldres behov av anpassat boende och det blir allt tydligare att envar måste ta ett större personligt ansvar för sina villkor under den senare perioden i livet.

Seniorhus är inte klart definierat, men uppfattas generellt som bostäder för hushåll, där någon person är äldre än 55 år. Det finns inget enkelt svar på, hur en idealisk seniorbostad skall se ut, men bostaden skall i sin planering och utrustning vara "lämplig för sitt ändamål". Ett Seniorhus kan byggas nytt eller åstadkommas genom ombyggnad.

Vad som lämpligen bör prioriteras är:

- en bra miljö och nära till centrum och service
- att kunna ta sig fram i lägenhet och bostadshus med rollator eller rullstol
- att hygienutrymmen m. fl. skall fungera då hemtjänstens personal behövs
- att lämpliga lokaler finns för allmän samvaro
- att man kan känna sig trygg i sitt boende

Ovanstående är anledningen till att Karlskrona Seniorhusförening bildats. Föreningen vill få fler anpassade boendemöjligheter i olika kostnadsnivåer och i olika lägen förverkligade i och kring Karlskrona, men föreningen avser inte att bygga själv. I stället samlas medlemmarnas önskemål in och fastighetsägare/byggare erbjuds sakkunniga råd och kundkontakter mot att föreningens medlemmar får förtur till lägenheterna.

Aktuell information om Karlskrona Seniorhusförenings verksamhet finner man på hemsidan www.seniorhus.se.

Medlemsantalet uppgår f.n. till 160 och nya medlemmar kontaktar enklast Nils- Olof Flyborg, Skällenas, 370 43 Sturkö, tel 0455-425 65.

Källor:

Karlskrona kommun, Kommunarkivet och Miljö- och byggnadsnämnden
METRIA

Blekinge Museum

Föreningen Gamla Carlskronas arkivhandlingar

Boken "Två Karlskronaföretag" av Kjell Nilsson och Stig Larsson

Boken "Karlskrona Örlogsskolor 1960 – 1997"

Jubileumsskriften "Karlskrona Simsällskap 100 år 1900 – 2000"

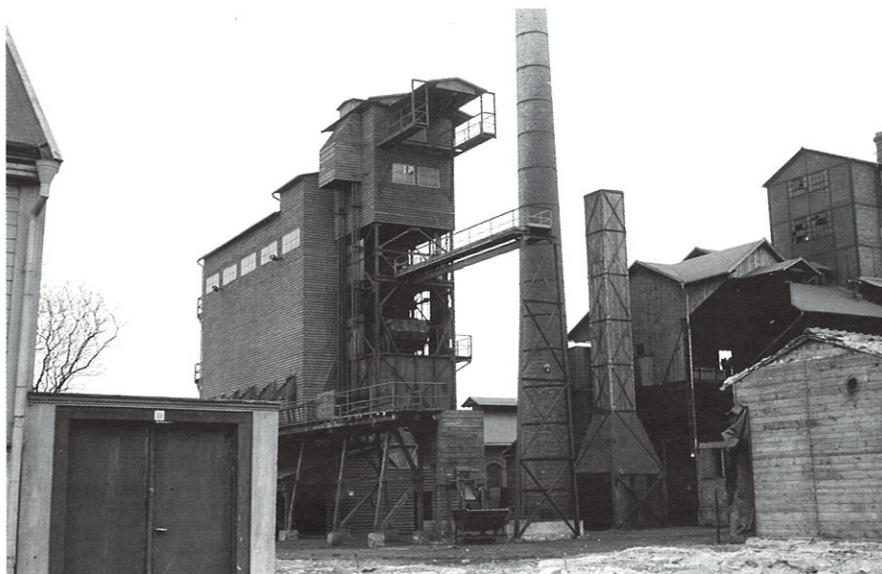
Intervjuer

Foto Kjell Forsbrand, Vykort flottans simhall Göran Mårtensson arkiv.

GASVERKET I KARLSKRONA

En försvunnen epok.

Av Sten A. Petersson

Gasverket, fult, ”skitigt” illaluktande, men en del av min barndoms stad.

Ett av de mest omdebatterade objekten senare år, för stadsbyggnation, har varit gasverkstomten.

Ett hotellbygge föreslogs och diskussioner och protester har varit många. Detta har nog ingen undgått. Nu blir det tydligen vad det verkar, trots allt, ett hotell. På tomten som då skall saneras och där intilliggande idrottshall byggdes, för ett antal år sedan, låg förr, inte bara gasverket, utan även lilla Björkholmens bebyggelse, med gatorna Stakholmsgränd och Gasverksgatan. Här fanns länge, det lilla kopphuset, epidemisjukhuset vid Stakholmsgränden, en av stadens första sjukstugor, kvar.

Gasen som belysning

Gasverket var verksamt under nittionio år, 1867-1966, och är värt en kortfattad dokumentation.

Gasen, som belysning i städerna, var då ingen nyhet.

Redan på 1680-talet, då Karlskrona föddes, började man, lite varstans i Europa, experimentera med uppvärmning av stenkol, för att förbränna den då uppkomna

Kopphuset

Pl. 28. »Kopphuset», fordom epidemisjukhus. Har N:r 10 vid Stakholmsgränden (XIII kvarteret, tomterna 45 och 47). — Till höger synes gaveln af det gamla huset N:r 5 vid Stakholmsgränden

Gasverket vy från Ekholmen

gasen. I vårt land gav bergsrådet, baronen Funck, ut en avhandling om detta 1748. 1792 inrättade engelsmannen William Murdoch ett privat gasverk, för uppvärmning av egna huset. (Murdoch var för övrigt lärjunge till skotten James Watt, uppfinnaren av ångmaskinen. Industrialismens epok, som skulle utmanövrera det gamla bondesamhället, hade börjat.)

Naturligtvis blev London den första staden, som redan 1807, började med gas för gatubelysning. 1846 uppfördes det första större gasverket i Sverige, i Göteborg. I Karlskrona, då en av landets större städer, började man på allvar diskutera nymodigheten. 1863 kom frågan upp i stadsfullmäktige.

En gasverkskommitté tillsattes och bestod av, ordförande överstelöjtnant G. V.

Gasverksområdet och bebyggelsen på lilla Björkholmen. Längst till vänster "kopphuset".

von Heidenstam, överstelöjtnant T. Byström, kapten E. Sasse, samt handlandena T. D. Westerdahl och R. Petersson. I maj 1866 överlämnade kommittén två förslag, ett av ingenjören Beastly och ett från föreståndaren för gasverket i Köpenhamn, G. Howitz. Konsul Gustaf Peterson ivrade för det senare förslaget, som skulle bli förmånligare och detta Danska förslag vann fullmäktiges gillande.

Den 5 september 1867 stod gasverket färdigt och man beslöt att stadens gaslyktor (69 st) skulle tändas 15 september. Lyktorna flammade till en början med ganska svag låga, men 1892 infördes "auernäten", som spred ett vitt klart sken. Vid sekelskiftet 1900 var antalet lyktor 442 och som mest på 1920- talet 523. Lyktorna var i äldre tid, som vi sett på många gamla bilder, av den fyrkantiga typen. Metallen i dessa, bly och zink var eftertraktad under första världskriget och stals ofta, varför man ersatte dessa lyktor, med den nya modell, med rundade glas, många av oss, i dag äldre, minns, från vår barndoms gator.

Kandelabrarna på Stortorget, som uppställdes till avtäckningen av statyn, över stadens grundläggare Karl XI, den 4 oktober 1897, drevs då givetvis med gas. Tändningen av stadens lampor skedde första tiden genom de så kallade "lyktgubbarna", som kom med en käpp, där en liten fotogenfackla fanns, i en bleckdosa i toppen. Med de glödande näten kom i stället en liten kranarm, med en ring att dra i. 1910 installerades enligt uppgift, i de arkiv jag använt mig av, fjärrtändningen, styrd från gasverket, men jag vet av erfarenhet, att vissa av lyktorna ännu på 40 talet, i min barndom, hade den lilla ringen kvar, där man kunde reglera lyset. Detta var ju en svår frestelse, inte minst för oss grabbar vid Kungsbron, att inte få pröva på mörkläggnings ibland.

Till invigningen av gasljuset, 15 september 1867, hade, enligt Karlskrona stads

Gasverksgatan. Bakom ynglingarna syns gaslyktor av senare modellen.

historia, gasledning endast dragits in i en lokal, stadens gästgivaregård, med adress Rådhusgatan 11! Innehavarinnan Hedwig Juliander kunde se sina belåtna gäster njuta maten i de upplysta lokalerna. Firandet av installationen däremot, föregick i Storkällaren, där ägaren herr Engelhards bland de av gasbelysningsbolaget inbjudna gästerna, kunde se landshövdingen Hans Wachtmeister "mingla" bland stadens ledande personer. Givetvis fanns danska gäster, som direktör Howitz, gasverkets anläggare, och Köpenhamns borgmästare, statsrådet, riddaren Ehlers. Gasverksbolaget övertogs år 1917 av Karlskrona stad. Många i staden kända namn finns i styrelsen för gasverket under åren. Siste ordföranden blev nu framlidne Gunnar Augustinsson, vars barn och ungdomsminnen fanns i medlemsbladet nr 1- 2002.

Då hushållsgasen så småningom kom med i bilden, tvingades man under åren till många om- och tillbyggnader av verket. Den första gasklockan rymde 500 kbm och

Gasverket sett från gamla Nättrabybryggan.

blev snart otillräcklig varför det redan 1868 byggdes ännu en klocka med samma volym. 1890 uppfördes ännu en klocka på 500 kbm. 1900 byggdes en klocka för 1000 kbm och 1903 ännu en som rymde 2800 kbm med möjlighet till fördubbling. Nu revs de båda äldsta gasklockorna.

1916 beslöt stadsfullmäktige inköpa närliggande tomter där nu också det gamla kopphuset införlivades. Härmed säkrade man mark för framtida utbyggnad av verket. Detta år beslöt fullmäktige att inrätta en styrelse för Karlskrona stads belysningsverk och spårvägar. I denna styrelse, som 1938 kom att ingå i det samlande namnet affärsverksstyrelsen, ingick ordföranden, handlanden N.P.Nordstöm, (i den elaka folkmunnen kallad Nils Petter Konjak, då han handlat med vin och sprit. Hans lokal på Rådhusgatan övertogs av systembolaget då detta infördes.) kassör Oskar Kloov, marinintendent M. Ryden och v. Konsul G. Albrecht.

1939 uppgick gasförbrukningen till 3.707.100 kbm, varför det var nödvändigt förstärka distributionsnätet. 1942 uppfördes därför 2 st behållare á 500 kbm vardera vid Tullskolan.

Här måste väl nu påpekas, att elektriciteten börjat göra sitt segertåg gentemot

gasen. Sedan Karlskrona elektricitetsverk uppförts 1907, började kampen mot gaslyktorna. Det var i ytterområdena elen blev först, medan i centrala staden höll gaslyktorna sig kvar. Gräsvik, Bergåsa, Västra Mark och Ekholmen fick elbelysning. Vid gatukorsningarna på Ronnebygatan uppsattes också tidigt elbelysningar. Från 1928 fick vägen från Bergåsa fram till Krutvikens gästgivaregård elektriskt lyse. Inte förrän till julslytningen 1935, prövade man med elbelysning inne i stan, och då på den del av Ronnebygatan, som ligger mellan Borgmästaregatan och Klapeidaplatsen. (Kungsgatan).

Först på 1960 talet försvann de sista gaslamporna och man kan undra, var alla de vackra gamla lyktorna tog vägen? I andra städer ser man ofta de gamla belysningsstolparna, med sin vackra lykta elektrifierad, medan det i Karlskrona återstår bara något fåtal. De sista fyra gasdrivna lyktorna stod på Björkholmsplan och med dem försvann den siste lyktgubben, gäståndaren Ture Petersson, som arbetet med detta i 35 år.

Jag minns att det tog tid för elen att nå ut på landsbygden. Vi hade släktingar i Viö, i norra delarna av Rödeby. En kusin till min mormor var gift med en lantbrukare där. Då vi besökte dem fascinerades jag, som var van vid elektriskt hemma, i residensets vaktmästareboställe, att man hade en stor fotogenlampa över matsalsbordet, som man tände i skymningen. Jag kommer även ihåg att vi snålade på hus hållsgasen under kriget, då det var restriktioner, på grund av kolimporten. Gasen hade då blivit dyr, och mamma var väldigt sparsam med polletterna, till gasmätaren. Trots elektriskt lyse lagades maten fortfarande på gaslågor.

Omställningen till elektriskt var inte helt lätt för husmödrarna. I mitt lilla "bibliotek" har jag boken "Bruksanvisning och receptbok för matlagning med elspisar", som mamma införskaffade, inför övergången till något, som vi i dag anser för helt självklart.

Under en tid i början av 1940 talet, framställde gasverket stålflaskor med gas, som skulle ersätta bensinen, i stället för den farliga gengasen, men det blev aldrig någon stor artikel.

I början av 1960 talet kom frågorna upp om nedläggning av gasverket eller övergång till gasol. Allt flera skaffade nu elektriska köksspisar och annan utrustning som ersatte gasen.

Redan tidigt, efter rivningen av verket, diskuterades bl.a. att lägga en högsta-dieskola eller en simhall här. (Tomtsaneringsbehovet var nog inte så väl övertänkt, som när man bygger i dag, då kunskap och miljömedvetande prioriteras). Med hotellbyggnationen försvinner tomten, som tills nu använts för parkering. Jag befarar att man då kommer att snegla på närbelägna Chapmansplan, eller som vi Kaulskroniter säger, Oskuldsparken. Hur många nostalgiska minnen från cirkusar, Knäpp-

Cirkusen har kommit till stan !

Så vill många av oss, med varmt sinne, minnas "Oskuldsparken", och kvarteren vid Gasverket.

upp och andra tältrevyer, eller kanske bara skridskoåkning, på den vattnade planen, har vi inte från denna plats, med gasverkets byggnader som bakgrund.

Gasol med luftblandning, ett betydligt renare alternativ, än gasverkets kolförbränning, var nu genomförbart och det skulle bara kosta abonnenten som utnyttjade hushållsgas, ca 100 kronor för ändring av kökspisen.

Porslinsfabriken, gasverkets största kund, hade nu beslutat bygga ett eget gasverk, med gasol och luft. Då uppkom idén att avveckla gasverket och bygga ett gasolverk i handelshamnen, i samarbete med porslinsfabriken. Ett sådant verk gick helt på automatik och gasen pumpades ut till behållarna vid Tullskolan.

Man ansåg att denna gas skulle betjäna abonnenterna bättre än den gamla stadsgasen och dessutom är den giftfri, svavelfri, naftalinfri och har ett högre värmevärde.

Den 26 september 1963 fattades beslutet om nedläggning av gasverket. En epok i stadens historia, många av oss minns, var slut.

Källor: Karlskrona stads historia och Edvard Jönssons historik 1867-1966, över Gasverket.(Red. bibliotek)

Bilder från FGC arkiv

FÖRENINGEN GAMLA CARLSCRONA

Grundad 1945 med över 4000 medlemmar

Sveriges största Hembygdsförening

Hembygdsföreningen som ger ut böcker om din hemstad – Karlskrona.

Föreningen ser allt sedan starten 1945 som sin huvudsakliga uppgift att dokumentera hembygden.

Vår första årsbok kom redan 1946 och sedan dess har vi publicerat över 70 boktitlar.

Ofta får vi besök av medlemmar som frågar efter någon äldre årgång av våra utgivna titlar.

IBland kan vi glädja med att vi lyckats köpa in några begagnade exemplar på något antikvariat som vi då erbjuder våra medlemmar.

Beställningar kan du göra på beställningslista i detta blad eller ringa 0455-10190 och lämna meddelande på vår telefonsvarare. Glöm ej att uppege telefon, namn och adress.

”Karlskrona DÅ och NU” En bok med 200 bilder där vi på samma uppslag jämför hur Karlskrona såg ut på 40-talet med hur det ser ut i september 2005 på platser där det skett stora förändringar. En bok du har svårt att lägga ifrån dig om du väl börjat bläddra. En medlem som köpte sin tionde bok förklarade generat att alla som hälsade på honom och sett boken ville ha hjälp att skaffa den. Succé! Inte undra på att upplagan krymper i snabb takt. Medlemspris 150 kr

Jubiléet firade vi även med att ge ut en bok om Karlskronas sista aktiva kvartersförening Hästö IF, som gör stor succé i handboll. En intressant bok om föreningens historia med mycket fakta och bilder. Alla personer på bilderna namngivna ! Medlemspris 150 kr

Böcker som fortfarande finns i lager

*Bilder – minnen
– min rikedom*

av
Bengt Andersson

FÖRENINGEN GAMLA CARLSKRONA
ÅRSBOK 2001

Årsbok 2001 Karlskronasonen
Bengt Andersson minns.
Medlemspris 150 kr

**Det gamla
fotografiet**

Åke Ulvesjö

Årsbok 1997. Åke Ulvesjö, känd
av många från över 2000 artiklar
i Sydöstran, berättar om det gamla
fotografiet. Medlemspris 130 kr

FLOTTANS
MUSIKKÅR

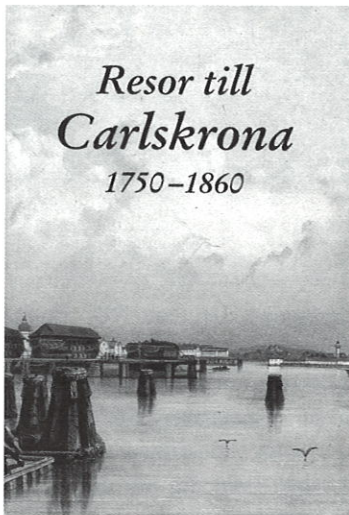
av Per Rostin

Per Rostin berättar engagerat his-
torien om stadens stolthet "Flot-
tans Musikkår".

Medlemspris 120 kr

*Resor till
Carlskrona
1750–1860*

En nyttgåva av årsbok 1992.
Karlskrona skildringar - resebe-
rättelser publicerade av utlänska
resenärer 1750 - 1860.

Medlemspris 150 kr

Årsbok 1999. Industrihistoria om två Karlskronaföretag med massor av bilder där människor, miljöer och maskiner passerar revy. Medlemspris 150 kr

Livet är en gåta

av
Ernst Alvik

Föreningen Gamla Carlskrona
Årsbok 2000

Årsbok 2000. Folkskolläraren Ernst Alviks memoarer. En profil och idealist välkänd för sitt engagemang i bla Mörtsjöåsen. Medlemspris 150 kr.

Beställningslista, Porto tillkommer

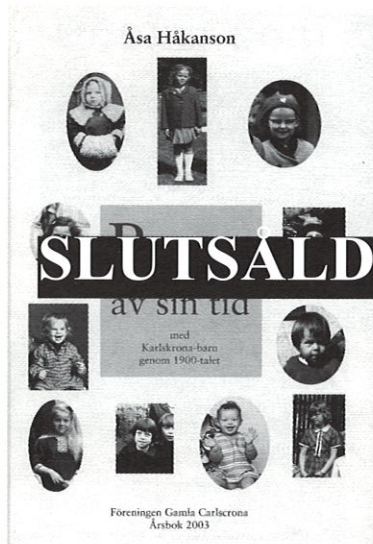
Karlskrona DÅ och NU	150 kr	Livet är en Gåta	150 kr
Hästö IF	150 kr	Barn av sin tid	150 kr
Bilder - Minnen - Min ...	150 kr	Sjömännens stad	150 kr
Det gamla fotografiet	130 kr	Carlsconagram inkl kuvert	10 kr st
Flottans Musikkår	120 kr	Vykort gamla stadsbilder	10 st 20 kr
Resor till Carlskrona	150 kr	Vykort Julkort	10 st 20 kr
Två Karlskronaföretag	150 kr		

Namn _____

Adress _____

Postnummer _____ Postadress _____

Telefon _____ / _____

Genom intervjuer skildrar Åsa Håkansson hur Karlskronabarnen haft det hemma, på fritiden och i skolan under 1900-talet.
Medlemspris 150 kr.

ERIK HÄGG

SJÖMÄNNENS STAD

EN BOK OM DE GAMLA STADS-
DELARNA BJÖRKHOLMEN OCH
VÄSTER UDD I KARLSKRONA
SAMT DERAS INNVÄNARE

En faksimilutgåva 2003 av "Sjömannens stad" författad av kommandörkapten Erik Hägg 1915. En bok om Björkholmen och Västerudd och dess innevånare.
Medlemspris 100 kr

*Frankeras med
vanligt
brevporto*

FORENINGEN GAMLA CARLSCRONA

Alamedan 11
371 31 KARLSKRONA

Knoparen i Pinan

Projektarbete i historia av Viktor Hammarin

Sotaryrket är ett yrke med mycket gamla anor. Sveriges första brandordning lär ha kommit till redan 1350-talet. På den tiden så fick borgarna själva sota sina fastigheter, eller så var det rackaren som fick göra det. Ordet "rackare" kommer att förklaras senare

Historia om sotarväsendet.

Under senare delen av medeltiden 1350 – 1520 anordnades skorstenar i byggnader.

Redan på 1500-talet hade järnugnar och murade ugnar börjat användas av den rikare befolkningen i städerna, i slott och herrgårdar på landsbygden.

Byggandet av skorstenar medförde behov av rensning för att förebygga brand och soteld.

Detta låg på den enskildes ägares ansvar att sköta. Det fanns inget hinder att anlita någon annan för uppdraget. Det var naturligt att huvudstaden var föregångare i skorstensbyggandet.

De kungliga slotten behövde uppvärmning för sina verksamheter. Sotbränder och riskerna för brand var tvungna att förebyggas genom att skorstenar rensades. Efter Stockholms slottsbrand som var år 1525 och en brand på Karlbergsslott beslöts det år 1528 att anställa två stycken skorstensfejare, som fick till ansvar att sköta sotningen i Hovets byggnader. Om de fick tillfälle, så skulle de även få sota privata byggnader i staden. De skulle avlönas av slottsstaten.

På 1600-talet utsågs i Stockholm skorstensfejare, såväl slottssotare som sotare för stadens byggnader.

På 1600-talet började städerna inrätta brandordningar. Det var främst de stora städerna som fick ett fungerande brandskydd. Karlskrona fick sin första brandordning år 1689.

I Skåne, Blekinge och Halland hade ansvaret att rensa skorstenarna lagts under skarprättarens ansvar enligt det såkallade Danska systemet. Denne var anställd av samhället och hade till uppgift att verkställa dödsstraff. Dessutom hade han andra

Författaren överlämnar sitt manuskript till Redaktören Sten A. Petersson.

Foto: Göran Mårtensson

uppgifter att verkställa bland annat tortyr, spöstraff, risstraff, avrättningar och liknande. Skarprättaren fick själv skaffa sina medhjälpare, dit sotaren räknades. Då anställde skarprättaren sotaren som fick tjänstgöra åt honom och då kallades han "rackare".

Under 1660-talet kom det tyska skorstensfejare till Sverige. De ansågs ha bättre erfarenheter än svenska skorstensfejare och kunde på så sätt lära ut sina kunskaper till de svenska sotarna.

Brandordningen bestämde att skorstenarna skulle rengöras fyra gånger årligen. Då anställdes det en skorstensfejare (sotare) som kunde styra och ha kontroll över sotningen. De sotare som inte efterlevde bestämmelserna fick böta varje gång som han blev påkommen. Om han inte kunde betala sina böter, så fick han åtta dagars fängelse eller så fick han rida på trähästen på Stora Torget. Det var ett straffredskap som man fick sitta på. Hästryggen var spetsig och långsträckt på den övre kanten och lite längre fram fanns ett hästhuvud som var gjort av trä. Det var ett riktigt folknöje, att få se de straffade sitta på hästen.

Soteld kunde uppstå förr och det kan även hända att man får nu. Soteld uppstår om man slarvar och använder fuktig ved eller pyreldar vilket skapar en rök med tjära som kondenserar i eldstaden och skorstenen, alltså fel eldningsteknik. Därför krävdes det av skorstensfejaren att göra ett bra jobb.

De som blev brandfogde tilldelades distrikt (trakter) som de skulle hålla sig till och utföra sitt arbete i.

Om en skorstensfejarmästare avled, så skulle hans änka bli den nya mästaren. Om änkan gifte om sig, skulle hon gifta sig med den äldsta gesällen och då blev han brandfogde.

En skorstensfejarmästare kunde ha lärlingar, gesäller och sotarpojkar som jobbad för honom.

Sotarpojkar var minst och på så sätt kunde de användas att "fara" i kåpskorstenar med hjälp av gesällerna. När de klättrade upp i skorstenarna så kallades det att "stiga". När sotning började på skorstenstoppen och gick nedåt, så kallades det att "fara" skorstenen. Detta var de första arbete som sotarlärlingen "nynasen" fick lära sig. Sotarpojkar fick borsta och skrapa bort sotet i rökkanalen medan de for eller steg.

För att kunna fara och stiga kanalerna fick de lära sig att med hjälp av knän, armbågar och rygg trycka sig mot kanalväggarna och på så sätt förflytta sig genom kanalerna.

De första verktygen som sotaren använde var kvastar och viskor som tillverkats av björk, en- eller granris. Senare så tillverkades skrapor av olika slag, just för att få bort sot som satt hårt. En sådan skrapa som man ofta ser på bilder hängande på sota-

ren axel kallas "raffel".

På 1700-talets början kom nya brandordningar och varje stad ville själva bestämma vilka förordningar som var lämpliga för orten.

De som var anställda hos brandfogden hade kost och logisystem, och mästaren hade husbonds-rätt över de anställda. Sotarkammaren kunde vara inredd i en uthuslänga eller gårdsbyggnad. Den kunde också vara inrät-

Här ser vi en bild på ett sotargäng. Här kan man se de små sotarpojkar.

tad i en botten eller källarvåning under skorstensfejarmästarens lägenhet. De anställda serverades mat på sotarkammaren och man använde även sotarkammaren som logi med allt vad det innebar, med att bo trångt och ohyra. På arbetskammaren var det hierarki då verkgesällen eller gesällen överst och nynasen, längst ner på rangskalan. Ett speciellt rum för bad och tvättning var inrett. Även här var det hierarki vilket visade sig, när nynasen som siste man fick tvätta sig i smutsigt vatten, efter de som var högre upp i rangskalan.

Karlskronas första brandfogde hette Petter Sefferin

År 1738 fick Karlskrona sin första skorstensfejarmästare (brandfogde), och han hette Petter Sefferin. Karlskrona som var en av Sveriges största städer på den tiden och på grund av att staden hade ett sådant strategiskt läge samt en stor flottbas var det viktigt med brandskyddet.

Samma år bildades en skråordning för skorstensfejarmästarna i Karlskrona, Kalmar och Kristianstad, och ett skråbrev skrevs.

Under mitten av 1700-talet förändrades eldstäderna betydligt, det stora kåporna sattes igen i botten. Spisar, kaminer och kakelugnar installerades för effektivare uppvärmning och kraftig vedbesparing.

1767 utarbetade överintendenten Karl-Johan Cronstedt ett förslag där kakelugnar skulle förbättras ännu mera, på uppdrag av rikets råd.

Den 19 januari 1791 bestämdes det att Karlskrona skulle få en skickligare och flitigare brandfogde, för att den dåvarande skorstensfejaren som hette Saur inte hade skött sina skyldigheter och sysslor, då stadsbranden 1790 troligen var av för-

summad sotning.

Då tillsattes det en ny gesäll från Tyskland, vid namn Johan Bouchmiller. Augusti 1791 fick Johan Bouchmiller tjänsten som brandfogde efter överläggningar med skorstensfejarämbetet i Stockholm.

I början av 1800-talet kom en ny skorstensfejarmästare i Karlskrona. Han var inflyttad från Kalmar och hette Johan Kramer.

Mellan åren 1811-1819 var Gustaf Adolf Elander från Stockholm skorstensfejarmästare i Karlskrona. Elander flyttade tillbaka till Stockholm och blev skorstensfejarmästare där.

Jag har dessvärre inte fått fram någon information om vem som har varit skorstensfejarmästare mellan åren 1819 – 1830.

Åren 1830 – 1850 var Gröndahl som från början kom från Stockholm brandfogde i Karlskrona.

Efter Gröndahl kom 1850 den nya brandfogden Frans Fogelberg till Karlskrona och innehade tjänsten till 1891.

Under 1800-talet fanns även kåpskorstenar kvar i husen, men i samband med nybyggnation började man bygga skorstenar med röckanaler och då oftast en kanal till varje eldstad. Dessa drogs ihop i vindar med långa liggande kanaler för att mynna ut i en större kåpskorsten.

Detta medförde att rengöringen på det ”gamla” sättet genom att stiga och fara inte blev så vanligt. Nya arbetsverktyg togs fram med lod och lina med borstar på, gjorda av gran och enrisviskor.

Kost och logisystemet som tidigare nämnts fanns fortfarande kvar långt in på 1800-talet, vilket man kan läsa i ”En sotares memoarer” av Axel Tollén om förhållandena på 1880-talet. Han kom från ett barnhus och installerades som nynas i Norrköpings sotningsdistrikt. Där fick han dela säng med en lärgosse och en äldre arbetare. I övre bädden sov två äldre arbetare. I lägenheten intill hade verkgesällen och hans familj bostad och i våningen ovanpå bodde mästaren. Tollén skriver vidare om sin första natt på kammaren med sotiga lakan och all slags ohyra i sängen och inklämd mellan lärgossen och den äldre arbetaren ”kände jag de små krypen på min kropp, flitigt sugande mitt blod”.

Möblerna på sotarkammaren var få och endast det mest nödvändiga. Uppvärmningen skedde med kakelugn eller järnkamin. Badvattnet värmdes i en cistern under vilken man eldade med ved. Badkar fanns på en del ställen annars användes träbalja.

Fortfarande gällde sotningen i huvudsak i städerna. På landsbygden hade husägare skyldighet att rengöra sina skorstenar för att inte soteld och brand orsakas.

Sotare med sina verktyg

Vid den här tiden var det vanligt att anställda sotare vandrade ut på landsbygden på gesällvandring.

På dessa gesällvandringar med utfört arbete skaffade sig gesällerna fasta kunder, vilket kan ha medfört att de stannade på trakten och kunde hitta sin försörjning. Troligen kom brandfogden Berglund till Karlskrona och blev mästare efter Fogelberg 1891.

På Hantverkargatan 36 hade Skorstensfejarmästaren Berglund sin sotarkammarer. I samma hus hade den anställda Daniel Feyerabend sin bostad, kanske en form av kost och logi som fortfarande fanns kvar.

1915 bildades skorstensfejarmästarnas riksförbund och 1918 bildades skorstensfejjararbetarförbundet. Detta innebar att regler för anställningar och arbetskammarer och yrkets utövande kunde styras bättre då fackföreningarna och arbetsgivarna kunde enas om ett avtal, där det skrevs in anställning, arbetsvillkor och löner. Något som också skrevs in i avtal var arbetskammarerens utformning, vilket förbättrade arbetarnas situation betydligt. Till att börja med fanns det lokala avtal vilket medförde ideliga konflikter.

Det dröjde ända till 1942, då det gjordes en uppgörelse om ett riksavtal. Det var en milstolpe i branschens historia.

Från 1980 tillhör de anställda skorstensfejarna Svenska Kommunalarbetareförbundet.

I brandstadgan (lag SFS 1923:173 m ändring 1932:115) är det inskrivet att även landskommuner i sina brandordningar skall tillse att skorstensfejarmästare finns. I brandlag från 1934 är det inskrivet paragraf 8. I kommun skall brandsyn hållas och sotning verkställas. Det skulle dock dröja fram till 1962, innan det fullt ut gällde både städer och landsbygd. Sverige har nästan 400 års erfarenhet av regelstyrd sotning.

Daniel Feyerabend som varit anställd hos Berglund tillträdde som tillförordnad brandfogde, för att senare få tjänsten som brandfogde över Karlskrona 1925. Denna tjänst hade han fram till 1958. Sotarkammaren användes på Hantverkargatan tills den flyttade till Konstapelsgatan. Daniel Feyerabend var inte bara brandfogde, han var även ordförande i Fabriks- och Hantverksföreningen under en längre period, hela 16 år från 1940. Han gjorde sig också känd som lutspelare. Han brukade ofta sitta utanför kaffestugan i Wämöparken eller i sin fina båt ute på Borgmästarfjärden.

På 1940-talet anställdes pannstötare och de fick endast rengöra värme pannorna för en god värmeutvinning när det eldades med ved under krigsåren. Dessa fick inte utföra något annat sotningsarbete utan ansvaret låg på de utbildade sotarna.

Utbildningen för sotare har varit det vedertagna lärlingssystemet då sotarpoj-karna fick gå i lära under gesällerna. 1942 var den första kursen för mästare, denna utbildning var på statens brandskola i Stockholm. Mästarkursen varade i sex veckor och gesällkursen i åtta veckor. Senare anordnades även lärlingskurser och 1962 varade en sådan kurs i två veckor.

1986 upphörde lärlingskurserna på grund av utbildningen på räddningsskolan förändrades. Numera finns utbildningen på räddningsskolan i Rosersberg i Stockholm. 2005 förändrades utbildningen. Fortbildning inom yrket är kurser i ventilationsteknik, brandskyddskurser och tekniska kurser.

Holger Carlsson tillträdde 1958, som skorstensfejarmästare. Holger Carlsson som hade stort intresse för yrket tillförde Karlskrona många nyheter. Sitt intresse visade han även centralt och satt även under många år som ordförande i mästarnas Tekniska Kommitté. Holger Carlsson var också ordförande i Hantverksföreningen under sex år, och är nu invald som hedersordförande.

Nuvarande Karlskrona Kommun var tidigare indelad i småkommuner, så som till exempel: Tving, Fågelmara, Jämjö, Rödeby, Lyckeby, Nättraby, Hasslö. Varje kommun hade sin egen sotare. 1958 fanns det i dåvarande kommuner 13 sotare med eget distrikt. Vartefter skorstensfejarmästarna gick ur tiden och kommundelarna blev större på grund av sammanslagning, blev också distrikten färre.

Från 1968 bestod nuvarande kommun av fyra sotningsdistrikt:
Karlskrona 1: a Holger Carlsson Karlskrona

Sotaren på taket är Sten-Åke Svensson

Karlskrona 2: a Ture Larsson Lyckeby

Karlskrona 3: e Lars-Ivan Lång Nättraby

Karlskrona 4: e Börje Andersén Rödeby

Skorstensfejarmästaren Ture Larsson var min farfar.

Under 1900-talet förändrades eldningssätten betydligt. Centralvärmerna blev populär och flera hus monterade in värmepannor i källaren och husen värmdes upp med vattenburen värme, med element i varje lägenhet. Eldningssättet övergick från ved till kol och koks.

I mitten av århundradet blev det olja, som tog över uppvärmningen, för att senare i småhus övergå till elvärme. Här förlorade skorstensfejarna mycket av sina arbetsuppgifter, men fann nya genom kreativt tänkande av styrande skorstensfejarmästare. Samtidigt blev det ny syn på energibesparande åtgärder, såsom välisolerade hus med den täthet som fodrades, nya ventilationssystem o.dyl.

Arbetsmetoderna förändrades drastiskt under 1900-talet, från granis och enrisviskor till stålviskor (kretsar) för rengöring av rökkanaler. Ett verktyg som fortfarande finns kvar och som funnits i alla tider är "Virran", det är en borste som är gjord av bassinaris.

De större fristående skorstenarna, med stor diameter uppfördes med steg invändigt i kanalen, dessa sotades och rengjordes med inre stigning, som tillämpades på det gamla sättet, murade liggande kanaler i pannrum och källare "masades". Man

Karlskrona Mejeriförenings nybyggnad 1908 på Norra Smedjegatan 52, som inköptes av skorstensfejarmästare Holger Carlsson 1960. Vykort från Göran Mårtenssons arkiv.

kröp alltså i kanalen och borstade sotet framför sig. Nu används friskluftapparat, för ett bra andningsskydd.

De mindre kanalerna pumpades av med lod, lina, krets och stånkor. Suddar (borstar), drucksar, pipisar och rakor används för att ta bort beläggningar i värmepannor och lokaleldstäder. Sotsugare används att rengöra med, och lämnar ett fint arbete efter sig.

Fortscaffningsmedel ut till arbetet var i städerna ofta cykel, medan landsbygdens sotare oftast fick gå mellan fastigheterna. På senare år har detta förbättrats för alla och numera används bilar.

Kommunikationsradio används vid besiktningar och kontroller för att nå varandra, utan att behöva skrika i kanalerna, och naturligtvis finns mobiltelefoner.

Ett flertal tekniska utrustningar har framtagits, så som: röktrycksprovsningsfläktar, ångaggregat för borttagning av sulfat i värmepannor. Norlingsapparaten har man för att lokalisera skiljeväggsfel mellan kanaler, eller förtäppningar. Videokameror speciellt framtagna för inspektion av rök och ventilationskanaler. Även fläktar och instrument för att läckagemäta och kontrollera ventilationskanaler och hela hus, nämns ovan i energibesparande åtgärder.

Holger Carlsson med sitt intresse för teknisk utrustning har varit med och tagit

fram ovannämnda utrustning. När Holger Carlsson tillträdde som skorstensfejarmästare fanns sotarkammaren på Amiralitetsgatan, i nuvarande Sveahuset. 1960 köptes Smedjegatan 52 av Holger Carlsson. Här inreddes en ny sotarkammare och en bostad för mästaren. Fortfarande finns sotarkammaren med kontor kvar. Sotarkammaren är modernt inredd med duschrumb, separata omklädningsrum för rena och sotiga kläder, lunchrum samt kontor.

När Holger Carlsson slutade som mästare 1981, tillträdde Kaj Jansson, som då kom från Hässleholm där han hade varit skorstensfejarmästare. Kaj Jansson införde stora förändringar med uppläggning av distriktet på eget data register och införde kartor över distriktet som de anställda kunde använda ute på arbetet. Ritningar över restaurang ventilationer och arbetsbeskrivning för dessa var också något som Jansson införde. Kaj Jansson var mycket engagerad i Frimurarlogen i Karlskrona.

1985 gick Ture Larsson i Lyckeby Sotningsdistrikt i pension. Lyckebydistriktet delades upp mellan Karlskrona och Nätraby.

1986 gick Börje Andersén (Rödebydistriktet) i pension och hans distrikt tillföll Karlskrona odelat. Kommunen hade nu två distrikt, Karlskrona och Nätraby.

Under 1990-talet började värmepannorna i Karlskronas hyreshus monteras bort och fjärrvärme inkopplas, då det på Västerudd uppförts en värmecentral. Under åren har Gullberna värmecentral också inkopplats på fjärrvärmenätet.

Uppvärmningen sker i huvudsak med flis (fast bränsle), men vid köldtoppar, kopplas oljepannor in. Värmecentralen vid centrallasarettet uppvärms på samma sätt. Dessa anläggningar tar flera månader för två man att rengöra vid eldningsuppehållet. Här måste sotarna gå igenom pannorna och rökkanaler vilket medför tungt och varmt jobb, då man måste borsta ner och ösa ut sotet. Stort krav på säkerhet och friskluftsmasker fodras.

Befintliga lokaleldstäder och numera populära braskaminer och kakelugnar som installeras för komplettering för de nu moderna värmepumpsinstallationerna och golvvärme, gör att sotarna får besöka fastigheter för rengöringen av dessa, vilket säkrar arbetstillfällena.

1998 tillträdde Lars-Einar Jensen Karlskrona Sotningsdistrikt, som skorstensfejarmästare, då Kaj Jansson gick i pension. Lars-Einar Jensen började som nynas i Eringsboda (Gustavsson) för att fortsätta sin utbildning i Rödeby sotningsdistrikt (Andersén). Lars-Einar flyttade sedan in till Karlskrona Sotningsdistrikt och började arbeta för Holger Carlsson. Lars-Einar Jensen blev sedan verkmästare och tjänstgjorde även under Kaj Jansson, och driver nu fortfarande distriktet vidare. Lars-Einar Jensen har suttit i styrelsen i Hantverksföreningen och är nu med i arbetsgruppen för granskning av byggnation i Karlskrona.

Lars-Ivan Lång (Nätraby sotningsdistrikt) gick i pension och distriktet tillföll

Karlskrona 2001, vilket gjorde att Karlskrona Kommun nu utgörs av ett sotningsdistrikt. Distriktet lyder under Räddningstjänsten Östra Blekinge. Antalet anställda i Karlskrona Sotningsdistrikt har nu 17 sotare, samt tre kontorspersonal vilket gör Karlskrona Sotningsdistrikt till ett av Sveriges större distrikt, både till antalet anställda och yta. Sotaryrket har ofta gått i arv från far till son, vilket märks tydligt i Karlskrona. Lars-Einar Jensen har två söner som arbetar i firman, övrigt finns Börje Anderséns son, och Ture Larssons son anställda. Ture Larssons son är min pappa.

"Sotarfamiljen". Övre raden Paul Hamrin, Wiking Larsson, Ture Larsson. Nedre raden Krister Karlsson, Peter Hamrin

Förutom den traditionella sotningen utförs även besiktningar före installationer av eldstäder, besiktningar av skorstenar i samband med sprängningsarbeten, slutbesiktningar av installerade eldstäder, rådgivningar samt brandskyddskontroller. Imkanaler från restaurangkök rengörs också, tre gånger om året oftast med avfettningssmedel och högtrycksspolning.

Sotarens tjänster utnyttjas också av marinen och kustbevakningen, då både deras ventilationssystem och värmeanläggningar på deras båtar behöver rengöras. Ibland får även sotarna rycka ut, för att hjälpa fiskebåtar som lägger till i Karlskrona, att rengöra deras skorstenar och pannor ombord.

2003 gick Räddningsverkets förslag igenom och blev lag. Denna gäller förlängning av sotningsfrister (perioder mellan sotningar) och utförande av brandskyddskontroller, också fristsatt. Lagen heter "Förordningar om skydd mot olycka". I denna är det även inskrivet att varje kommun ansvarar för efterföljandet och i Karlskrona började den gälla januari 2005.

Det monopol som har funnits, har luckrats upp i den nya lagen. Det har blivit godkänt för fastighetsägare efter utbildning att sota sin egen fastighets eldstäder.

Sotningsfristerna som förlängts kan betyda att risker för soteld ökar.

Sotaryrket har varit mytomspunnet i alla tider. Kanske för att sotaren varit svart och skrämmande och haft de arbetsuppgifter som de hade på 1600-1700-talet som rackare.

På senare år sägs de i många länder att sotaren bringar lycka. Detta märks när Karlskrona sotaren träffar invandrare, då de gärna vill ta på kläder och knappar för det bringar tur

I Australien sägs det att den nygifta bruden som får kyssa sotaren kommer få ett lyckligt äktenskap.

Sotarna har haft ett eget språk ”Knoparmoj”

Under 1800-talet var detta skråspråk utbrett över hela landet och talades av alla sotare och lärlingar. Samtidigt medverkade språket i hög grad till att stärka yrkesgemenskapen. Det är en av anledningarna till att språket fortfarande kan förekomma inom yrket.

Det nämnda sotarspråket kom mest till för att sotarna skulle kunna samtala ostört med varandra, när andra hörde på eller man ropade till varandra genom kåpskorstenarna. Knoparmojet användes mycket förr, men har på senare tid glömts bort mer och mer.

Knoparmoj

Sotarnas språk ”Knoparmoj”. Några meningar och en liten ordlista som är utdrag ur: ”Malmström Gösta, Knoparmoj Sotarnas språk. Utgivet av Kommunalarbetareförbundet, 1990”

Fira kurpisen över tryssset, när du knopar kåpan.

Du skall dra ned mössan över ansiktet, när du går igenom skorstenen.

Har du penat kosing från gesmällen?

Har du undanhållit pengar från gesällen?

Knoparen daska sig och kola.

Sotaren föll ned och slog ihjäl sig.

Knopare kom sjäsplan på lankmojen rycker på lanken och maron

Sotare kom frun på cafeét bjuder på kaffe och bulle

Knoparna i Pinan är tjabo

Sotarna i Karlskrona är trevliga

Liten ordlista

moj = spis, köksspis, sak, tingest, skräp, smörja, språk

nas = lärling
kurpis = mössa, sotarmössa
gesmäll = gesäll
gaj = kvinna
fläder = fläsk
mällare = mästare
ritsa = skriva
stigisingar - skinnbeklädda byxor som användes vid stigarbete
Pinan = Karlskrona
knopa = sota
kåk = hus
paj = sot
slafa = sova
byling = polis
lergök = kakelugnsmakare
sylar = sotarverktyg
vaskning = bad, tvätta
pipis = verktyg för kakelugnsotning
keppa = fuska
fjälla = flicka
fipa = sota
firning = soteld
gesällpilen = sotarskolan
knata = gesällvandring
mällare = skorstensfejarmästare
nasspänne = lärlingsbälte
pumpa = sota skorsten
teka = sotarblus
trakt = sotningsdistrikt

Gesällbältet har inte bara kommit till för att hålla upp byxorna på sotaren

Skorstensfejarnas gesällbälte, är ett tecken på en utlärd yrkesman. Det är utfört med en plåt där det lilla riksvapnet finns med tre kronor på skölden och en kungakrona över skölden. Vapnet är dessutom omgivet av två lejon. Alltså både stora och lilla riksvapnet sammansatt.

Varför skorstensfejargesällerna får bära riksvapnet, finns många funderingar över. Gustav Braun som var konsulent på skorstensfejarmästarnas riksförbund har gjort en utredning för att eventuellt komma fram till sanningen. Det visade sig att många förfrågningar har ställts genom åren från bland annat militären som också bär vapnet i sin uniform. Det har varit inskrivet i många beslut redan från 1700-talet i Kungl. Maj: t att ”man torde icke kunna åtkomma gesällerna för att de bära gördel med emblem, enär Kungl. Maj:ts tillstånd här till finns sedan gammalt”

En version är att en sotarpojke som farit en kåpskorsten på Stockholms slott

kommit ut i en öppen spis i Drottningens Sofia Magdalenas sovrum. Den lilla pojken tittade sig runt i rummet på alla vackra saker. Till sist vände sig sotarpojken om och tittade upp och såg det svenska riksvapnet som hängde ovanför öppna spisen, och då sade han: ”det var det finaste jag har sett, ett sådant skulle jag vilja ha”. Han sträckte plötsligt upp sin hand, men tog genast ner den igen och läste försiktigt upp en regel som han hade fått lära sig: ”Se men inte röra, det skall små sotarpojkar göra”.

Efter en snabb titt på det praktfulla riksvapnet, tog han sats och svingade sig upp i skorstenen och därefter hörde Drottningen bara ett kraft då han klättrade upp. Till jul det året kom en lakej till hantverkarhemmet i Stockholm och medförde ett paket från Drottningen. Sotargossen hade aldrig fått någon julgåva tidigare. I paketet låg ett läderbälte försett med ett silverspänne i vilket svenska riksvapnet konstnärligt drivits med blått fält och förgyllda kronor.

En annan version är att den lilla sotarpojken fastnade inne i en skorsten när han ”för” den. Detta var på Drottning Kristinas tid. Den lilla pojken högs ur skorstenen och efter långt och besvärligt arbete kom han helskinnad ut. Han blev då tillfrågad vad han önskade sig eftersom han hade klarat livet. Riksvapnet hängde ovanför där han hade blivit uthuggen och när han såg det, så önskade han sig ett sådant. Drottning Kristina lovade att han skulle få det.

Även om dessa är fina versioner, så är det troligtvis så, att när sotarna kom till Sverige och utförde sina sotningar inom statens tjänst, så var det ett statligt ämbete och därför skulle sotaren bära detta märke.

Källförteckning

Tryckta källor

Anderberg Carl-Gustaf, Skorstensfejaryrket i Sverige, Strömbergs bokförlag, 1997

Malmström Gösta, Knoparmoj Sotarnas språk, Kommunalarbetareförbundet, 1990

Gunilla Peterson, Svenska Skorstensfejararbetarförbundets historia, Knopare, 2004

Fogelström Per Anders, hans böcker om Stockholm

Ahlin Lars, De sotarna De sotarna, 1991

Blekinge Museum, Hantverksföreningens bok

Otryckta källor

Carlsson Holger, Intervju, 2006-01-30

Hammarin Paul, min pappa, intervju

Lena Lerjestam -Axelsson besökte sommaren 2004 föreningslokalen. Lena är i dag bosatt i Farsta.

Hon bodde i sin barndom just i "vår" föreningslokal som då uthyrdes som lägenhet., under tre år, om vilket hon berättar för oss nedan.

Lena berättar att hon från årskurs tre fick gå i Sjöbladsskolan.

Sjöbladsskolan, vid Bredgatan, var folkskola för flickor. 2005 byggdes den gamla skolan om till lägenheter. Folkskolan för pojkar på Trossö var den snett över gatan, från föreningens sett, belägna Rosenfeldtskolan vid Alamedan. Denna är alltjämt skola.

Red.

Tack Karlskrona!

av Lena Lerjestam-Axelsson

Sommaren 2004 hade jag förmånen att passera genom Karlskrona på semesterresa till Bornholm.

Jag, min man och våra närmaste vänner besökte då Alamedan 11 där jag bott under tre år som liten. Det var 46 år sedan.

Redan ute på gatan började jag berätta om var min brors Christers rum låg och sedan stora rummet och matsalen.

Vi gick in på gården. På vägen in passerade vi det lilla gårdshuset mot gatan där mjölkaffären låg där vi handlade godis.

Jag pekade ut trädgården med lusthuset. Jag visade var mors och fars rum och mitt rum var,

*Sommaren 2004
besöker jag
Alamedan 11*

sedan var jag helt enkelt tvungen att gå in i trappan för att se om det lät och kändes som förr. Och det gjorde det !

Då kom en kvinna och sade att vi gärna fick komma in och titta på lägenheten.

Vilken tur ! Vilken lycka ! Vilken känsla !

Hembygdsföreningen, Föreningen Gamla Carlcrona, bor nu här !

Trots att jag berättat om hur stort det var att bo i den här lägenheten, hur stora rummet var och hur särskilt stort vardagsrummet var så hade de ej föreställt sig så stort.

”Vad hade Ni i vardagsrummet egentligen” frågade dom.

”Ja, vi hade soffgrupp vid kakelugnen och ett piano på andra sidan dörren och i den andra hörnan var ”salongen” (ännu en sittgrupp som användes när vi hade främmande). Sedan var det bara ett stort hav till golv.”

Några förändringar hade genomförts sedan jag bodde här. Mitt rum var delat i hall och kontor. Min brors rum, f.d. jungfrukammaren innanför köket, var borta. I övrigt var det mesta sig likt.

Känslan av mötet med Alamedan 11 satt kvar länge. Sitter kvar och värmer. Hjälper mig att minnas.

I september 1955, efter en månad i första klass, flyttade jag med min familj till Karlskrona.

Min far landkommenderades från U-båt och förflyttades hit med hela sin familj från Stockholm.

Mitt första minne av Alamedan 11 var hur jag med dockan i handen gick genom porten in på gården. dockan var med för att visas upp om det fanns någon där att visa den för.

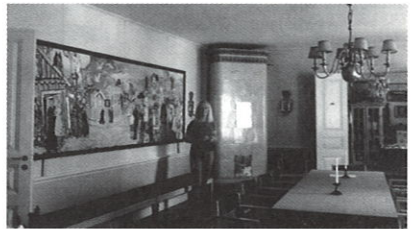
Därefter minns jag glädjen över att få ett eget rum, och stort dessutom.

Jag placerades i Amiralitetsskolan. Min lärare hette Wanda Olsson.

Jag tyckte att hon var jättesträng och jättegammal. Jag skulle minsann inte komma här och tycka att jag var någon speciell bara för att jag kom från Stockholm !

Mor, Ulla Lerjestam i stora rummet.

1955
Amiralitetsskolan
-56.

Lea Lerjesham

Mary Andersson

Inger

Katarina Karlsson

Myrd

KARLSKRONA

Vore roligt att få namnen på alla klasskamraterna. Hör gärna av er till Föreningen Gamla Karlskrona

Läxor fick jag från första dagen. det gjorde absolut ingenting. Jag tyckte bara det var roligt.

Jag travare glad i hågen hem med läseboken för att läsa högt för mor.

”Nä men Lena hur läser Du ?” utbrast mor ”Vadå? Jag läser som jag brukar !” svarade jag.

”Nä det gör Du inte all! Läs nu som vanligt !”

”Ja men jag läser med betoning. Fröken har sagt att jag ska läsa så här” svarade jag och fortsatte att läsa på ”Karlskronitiska”.

Det visste ju inte jag men mor hörde det genast. Så har det sedan varit. När jag hör någon dialekt talas så halkar jag lätt in i tongångarna. När jag började i årskurs tre fick jag byta till en skola längre bort som hette Sjöbladsskolan.

Det var stort att gå i den skolan för där fick man skolmössa. då slapp man ha annan mössa.

Lärarinnan jag fick hette Elsa Nilsson och var underbar. Jag älskade henne högt.

När jag flyttade tillbaka till Stockholm 1958 skrev jag brev till henne. Kanske var det hon som gjorde att jag sedermera själv valde lärareyrket.

Kamrater fick jag snabbt.

I klassen var det K.K. Själv var jag L.L. K.K. var Katarina Karlsson en underbar rödhårig och fräknig tjej som bodde i Alamedan 9. Vi hade mycket kul ihop. Ganska ofta var även Mary Andersson med. Pojkar var roligt ! Tyvärr kommer jag inte ihåg så många namn men en hette Ingemar.

Roligast var nog ändå den ”Hemliga Klubben”. Kalle Blomqvist var ju aktuell på den tiden.

Den hemliga klubben startades nog av Gun Vidal som bodde en trappa upp över gården i Alamedan 11. I den stora lägenheten ovanför min familj bodde nämligen farmor Vidal.

Jag har inget minne av att jag någonsin såg henne. Jag vet bara att jag tyckte det var så konstigt att hon inte lät sin son och sonhustru och två barnbarn bo i den stora lägenheten utan att de fick bo i en liten lägenhet på två rum och kök. (tror jag)

I klubben ingick sex flickor och sex pojkar men jag kommer bara ihåg Gun och Jan Vidal och så någon Christer, som spelade drag-

Jag med Gun och Jan Vidal i mitt rum mot hall och kök.

Mitt rum åt andra hållet.

Tyvänn något suddigt kort. Fyra av medlemmarna i hemliga klubben. Längst till höger Christer som spelade dragspel, brevid står jag, Jan har skolmössa. Flickan framför bodde i huset på gården.

spel, och så en lång ljushårig flicka.

Gun var äldst och jag var yngst. Det skilde fem år.

Vår klubblokal låg i källaren på Alamedan 11. Vi hade små gluggar i gatunivå som enda fönster. Det gick på så sätt åt en del stearinljus vid våra möten.

Alamedan 11 var ganska ruffigt på den tiden. Inte alls så målat och fint som i dag.

Jag minns de utanpåliggande elledningarna och eftersom det var ett trähus var jag alltid extra försiktig när jag var ensam hemma och åskan gick. En gång drog jag ut alla elkontakter så när mor och far kom hem fungerade ingen lampa. Då lärde far mig var huvudströmbrytaren satt. Huset värmdes med kol. Det var en av Guns och Jans fars uppgifter att skyffla kol i pannan.

Familjen Vidal hade bloms-teraffär i staden. Hela trädgården på Alamedan 11 var på somrarna full av dahlior, ringblommor, prästkragar, ja allt som fanns av sommarblommor.

Lena med far, Gunnar Lerjestam, vid källardörren.

Skulle man till lusthuset fick man gå försiktigt så man inte skadade blommorna.

För att få pengar till att festa för i den hemliga klubben samlade vi tomglas och staniolpapper.

Det var mycket vanligt med staniolpapper runt godiset på den tiden. Staniolpappret rullade vi till kulor som blev allt större så till slut var kulorna riktigt tunga. Tvärs genom staden drog vi så vår hembyggda kärra lastad med tomglas och tidningar och med staniolkulan gömd i fickan. Vi gick till ”skrotis”. Han betalade bra för dessa varor. Pengarna använde vi till godis och popcorn och läsk eller saft. Chips fanns ej. Detta åt vi då vi festade på lördagen, då vi turades om att vara hos varandra.

Gun lärde oss dansa då och särskilt roligt var det när vi var hos mig då jag hade ett så stort rum som vi alla fick plats att dansa i.

Gun lärde oss dansa allt. Hon var duktig hon. Allt det jag kan dansa i dag lärde jag mig på dessa fester. Gammaldans, modernt och rock 'n roll. Tack Gun ! Jag älskar nämligen att dansa.

En av träffarna hos mig minns jag väl. Mina föräldrar knackade på och frågade om de fick vara med och dansa. Det tyckte vi alla var kul. Det var lite trångt när 7 par skulle rocka så mor och far tyckte vi skulle komma in till dem i vardagsrummet. Där hade vi dubbelt så stor yta att dansa på.

Jättekul ! Vilken fart det blev på oss. Mor spelade piano och Christer spelade dragspel och far spelade maracas (ett indianskt rytminstrument far köpt i Rio de Janerio på sin långresa med Fylgia).

Tack vare Gun och Jan Vidal så grundlades mitt intresse för friidrott och spel under dessa år.

Dagligen spelade vi brännboll på kullerstenarna. Vi spelade även badminton.

I blomstergården fanns en lång grusgång. Där lärde vi oss starta och springa fort. Vi hoppade längd och tresteg och ibland även höjd. Då "saxade" man över ribban.

Ja alltid hände det något. Det var ingen pina att bo i "Pinan". Tvärtom. Det var nog bland de lyckligaste åren i familjens gemensamma liv. Alla skrattade och var glada.

Paus i spelandet, Jan och Gun med racket

Mor och far var ofta på fester.

Varje gång det var flottbesök i sta'n var det fest på mässen.

Ett cocktailparty kunde fortsätta ända till morgonen. Far kunde då ringa hem och var jag då ute visslade man på mig. Det handlade oftast om att hämta något som saknades till frukosten som jag fick springa efter. Det var det som var så skönt med Karlskrona. Staden var så liten att allt fanns på gångavstånd men ändå så stor att alla inte kände alla. Eller...?

Det var en underbar tid och jag är så tacksam att jag haft möjligheten att få bo i Karlskrona.

Tack ! Tack för besöket på Alamedan 11 !

Två bilder från förra sekelskiftet.

Översta bilden är från rösträttsdemonstrationen i maj 1902. Demonstrationståget passerar här Folkets hus på östra Köpmangatan. Vi tycker att det är självklart att alla skall få rösta, men denna demonstration gällde lika rösträtt för alla. Vid den tiden hade mindre än 13 procent av befolkningen rösträtt.

Nedre bilden visar skridskoåkare på Borgmästarefjärden ca år 1900. Vintern är i antågande. Förhoppningsvis får även vi snöra på oss skridskorna.

Returadress
FGC
Alamedan 11
371 31 Karlskrona

B

*Från Barnens dag i Karlskrona. Så lyder texten på detta vykort från ca 1908.
Gustav Lindén kör en kärra, vars låda innehåller en gris. Skolungdomarna och andra åskådare tittar nyfiket på.*